

Tomas de Kvinsi

Fuga iz sna

Preveo

MILAN MILETIĆ

BUKOFAL

Jovanka Orleanka¹

s osvrtom na *Istoriju Francuske* gospodina Mišlea

Šta o *njoj* treba da se misli? Šta treba da se misli o sirotoj pastirici s bregova i šuma oko Lorene, koja se – poput jevrejskog pastira s bregova i šuma Judeje – iz tišine, iz spo-

¹ *Ark* – Današnja Francuska, daleko bolje upoznata od mene, insistira na tome da ime nije d'Ark, to jest od Arka, nego Dark. Ponekad se događa da će se onaj čiji položaj jamči za pristup najprobranijim obaveštenjima zadovoljiti sumornim dogmatizmom udarajući šakom o sto, povišenim glasom govoreći: „Baš je ovako; i dosta s tim” – čemu se neko priklanja s poštovanjem i pokornošću. Međutim, ako na nesreću, slomljen ovom pokornošću, isti taj više nego učtivo popušta pred razlozima i argumentima, verovatno je da će se neko pobuniti protiv njega do te mere da nikad neće moći da bude zaustavljen; jer, u domenu logike, svako može da podbunjuje na isti način. Samo ako je ograničio dogmatizmom; neizostavno će utvrditi svoje položaje u pomrčini i sakriti sopstvena osetljiva mesta. Međutim, spustivši se u samo podnožje rasuđivanja čovek ga osvetljava i shvata gde prvo da udari. Dakle, dostojanstveni razlog današnje Francuske da naruši davno usvojen način pisanja jeste to što je 1612. godine Žan Hordal, potomak brata Lapisele, ovo ime pisao kao Dark. Međutim, šta s tim? Osim izvesnosti da je gospodin Hordal možda bio neizmeran glupan, opštepoznato je da su i najmanje

koja, iz verskog nadahnuća ukorenjenog duboko u pastoralnoj pustoši, neočekivano uzdigla do položaja u prvim redovima vojski, i mnogo opasnijeg položaja desne ruke kraljeva? Hebrejski pastir počeo je svoju misiju *činom*, pobjedničkim *činom*, što nijedan čovek ne može da poretne. Ali isto je učinila i devojka s Lorene, ako se držimo priče o njoj onako kako su je čitali njeni najbliži. Suparničke vojske posvedočile su da pastir nije bio smutljivac: ali isto važi i za ovu nežnu devojku. Sudeći prema svima koji su ih posmatrali *s dobrom voljom*, oboje su bili verni i odani svemu što su nagovestili svojim prvim delima. Upravo su njihovi neprijatelji istakli razlike u kasnijim njihovim sudbinama. Pastir se izdigao do najvećeg bogatstva, i ličnog i javnog, koje odzvanja u sećanju njegovog naroda, postavši uzor među potomcima za hiljade godina, sve dok skiptar nije odnet iz Judeje. Sirota, napuštena devojka, naprotiv, nikad nije pila iz tog pehara spokoja koji je donela Francuskoj. Nikad nije pevala pesme iz svog rodnog Domremija, koje su odzvanjale u ušima razbežanih osvajača. Nikad se nije uhvatila u svečano kolo u Vokuleru, koje se vrtelo u zanosu izbavljenja Francuske. Ne! Jer njen glas je u taj čas bio ućutkan: Ne! Jer njena su stopala pretvorena u prah. Čista, nevina devojko plemenitog srca! U tebe sam od najranije mladosti verovao kao u nešto najistinitije i najpožrtvovanije, ovaj je zavet *tebi* među najjačima, kakvog još nije bilo – ne, ni za trenutak – nisi uživala u viziji krunisanja i počasti koja ti pripada. Kruna! O, ne! Čast, ako dođe kad se sve svrši, pripašće onima

pravopisno pitanje, koje je *Providenje* smatralo ispravnim da poveri ljudima iz sedamnaestog veka, prisvojili štampari: u Francuskoj, još i više. – *Autor*.

koju su prolili tvoju krv.² Kćeri Domremija, kad se tvoj kralj doseti da ti zahvali, ti ćeš spavati snom pravednika. Dozivaj je, kralju Francuske, ali te ona čuti neće! Nek je tvoje utvare dozivaju da ponese odoru časti, ali naći će je *en contumace*.³ Kad gromovi sve Francuske, što još danas može da se desi, objave slavu sirote pastirice koja se sva posvetila svojoj zemlji – tvoje uvo, mlada pastirice, biće gluvo već punih pet vekova. Patnja i rad, to je bio tvoj udeo u životu; *rad* – nikad za sebe, uvek za druge; *patnja* – nikad za one grabežljive velikaše, uvek samo tvoja – takva je bila tvoja sudbina; i ni za tren se nije skrivala od tebe. Život je, rekla si, kratak: a san je, u grobu, dug! Dopusti mi da ispunim taj život, tako prolazan, slavom tih uzvišenih snova predodređenih za slast tog dugog sna. Ta čista tvorevina – očišćena od najmanje sumnje čak i ličnog interesa vizionara, očišćena čak i u mnogo očiglednijem smislu – nijednom nije to sveto dete, kakvim je sebe smatrala, odvrátila od vere u tminu koja joj hita u susret. Možda nije predvidela sam način na koji će umreti; imala je, možda, ne viziju, nego, verovatnije, nejasnu sliku ognjenog gubilišta i beskrajne namernike po svim putevima koji se slivaju u Ruan kao da dolaze na kruni-sanje, oblake dima, proždirući plamen, odbojna lica svuda naokolo, sažaljive oči koje se tu i tamo zaklanjaju sve dok se priroda i neuništiva istina ne otrgnu od prisilnog uzdržavanja; sve to možda i ne može da se nazre kroz magle nadolazeće budućnosti. Ali, glas koji je zove u smrt, *taj* glas slušaće zauvek.

² Oni koji su prolili tvoju krv – rođaka Jovanke Orleanke s pobočne strane kasnije je dobila titulu *Od Ljiljana*. – Autor.

³ U odsustvu (fr.).

Divan je bio francuski presto, čak i u ono vreme, a divan je bio i onaj koji je na njemu sedeo: ali je Jovanka znala da ni presto ni onaj koji je sedeo na njemu nisu bili za *nju*; nego baš naprotiv, da je ona bila za *njih*; iz prašine je trebalo da se digne, ne ona uz pomoć njih, nego oni uz pomoć nje. Prelepi su bili francuski ljiljani, i vekovima su imali preimućstvo da svoju lepotu pronose morem i kopnom, sve dok, u jednom drugom veku, od gneva Božijeg i čovekovog nisu uvenuli; ali, Jovanka je dobro znala, još u Domremiju je doznala tu gorku istinu, da francuski ljiljani neće krasiti *njen* venac. Nema tog cveta, nema tog pupoljka koji će se ikada otvoriti za *nju*.

Ali, zastanimo. Kakvog smisla ima razmišljati o Jovanki, upravo u proleće 1847? Zar ne možemo da sačekamo proleće 1947? Ili da, možda, sačekamo da joj samo dođe vreme? Da, ali *vreme joj je*; itekako. Svestan si, čitaocu, da je od mnogih originalnih mislilaca koje je savremena Francuska iznedrila jedan od najuglednijih gospodin Mišle. Svi su ovi autori od prevratničkog kova; ne samo u političkom smislu, nego u svakom mogućem; ludi, često poput zečeva u martu; pomahnitali od grohota ponovo zadobijene slobode; opijeni vinom njihove moćne Revolucije, oni frkću, njište i propinju se kao divlji konji u beskrajnim ravnicama, kočoperna rasa koja začikava odrescima, vetrovima, ili sopstvenim senkama, ako nisu u stanju da nađu nešto bolje. Ovako ili onako, budući dovoljno dokon da se prepustim čitanju, vama koji *to* niste mogu da predstavim dva-tri tuceta ovih autora; koji su, uveravam vas, često duboki, a na trenutke i strasni kao da su od naše najbolje engleske krvi, a ponekad (jer nije prijatno da se ljudi tako lako razumeju) mračni gotovo kao da su ih dojile

nenadmašne nemačke dojilje. Ipak, ograničivši naše razmatranje na gospodina Mišlea – koji je zaista u stanju da čoveka natera u galop, a za to su mu potrebne zaprege od, u najmanju ruku, dva sveža čitaoca – mi u Engleskoj – koji ga najbolje poznajemo po njegovoj najgoroj knjizi, onoj protiv Sveštenstva i sličnih, koja je najviše u opticaju – znamo ga kao štetčinu. Ta knjiga je rapsodija besmislica. Gospodin Mišle je, verujem, sastavivši je – postupio lakomisleno; i biće dobro da ga njegovi čuvari preteknu i uzapte mu drugi deo. Međutim, njegova *Istorija Francuske* je sasvim nešto drugo. Čovek, u kakvom god brodu da plovi, ne može da otpluta daleko ako ga uz krivudavu obalu vezuje užad istorije. Činjenice, i posledice tih činjenica, kao mamac survavaju autora s najviših visina spekulacija. Dakle – u njegovoj *Francuskoj* – ako ne baš uvek lišen poleta, ako tu i tamo poleti kao raketa u oblake, gospodin Mišle, uz prirodu ugladenost, nikad ne zaboravlja da ga na zemlji čeka nepregledna publika i da zuri u nebo žudeći za njegovim povratkom: stoga se i vraća. Međutim, *Istorija*, premda očišćena od izvesnih jednostranih iskušenja, ukazuje na svoje posebne opasnosti. Nemoguće je, dakle, sastaviti istoriju Francuske, ili Engleske – svakim časom dela postaju sve manje zavisna od danas neizbežnih političara – i lišena rizičnih povoda za napad. Ako bih ja, na primer, u ime Engleske pokušao da tako ukalupim sopstvene napore i (sledeći primer lorda Persija kad kreće u lov),

„Zavet Bogu treba dati
da će uživanje u šumama Mišlea
tri letnja dana potrajati“,

verovatno bih, iz običnog delirijuma, uspeo da oteram gospodina Mišlea u *delirium tremens*. Dva su moćna

anđela koja uz *Istoriju*, bilo francusku, bilo englesku, stoje kao heraldičke pristalice: anđeo Istraživanja s leve strane, koji mora da pročita milione prašnjavih pergamenata i stranica krcatih lažima; anđeo Razmišljanja s desne strane, koji ognjem mora da pročisti te lažne spise, kao što su se nekad čistile stare ploče od *azbesta*, i da im zatim udahne nov život. Dobro, priznajem da nema čoveka koji će uspeti da izbegne bezbrojna zastranjivanja u detaljima: uz tako veliki prostor koji treba prokrstariti, ovo ostaje neizvodljivo; ipak, takve greške (premda vidim pregršt takvih zahvaljujući gospodinu Mišleu) nisu divljač koju lovim: reč je o gorkom i nepoštenom duhu u kojem gospodin Mišle piše protiv Engleske. Pa i *to* je, posle svega, samo moj drugorazredni cilj: pravi je Jovanka, Devica iz Orleana, lično.

Ne nameravam da sastavljam priču o *Devici*: da bih to učinio, ili makar posredno sastavio priču o njenom progonu i gorkoj smrti, o njenoj borbi s lažnim svedocima i potkupljenim sudijama, bilo bi neophodno da pred sobom imam *sva* dokumenta, dakle, zbirku koja se tek sada objavljuje u Parizu. Međutim, *moj* cilj je daleko skromniji. Bilo je velikih mislilaca koji su se, prezirući bezvredne sudove savremenika, hrabro prepuštali sudu dalekog potomstva, koje je svakako imalo vremena za razmatranje, razmišljanje, poređenje. Bilo je velikih glumaca na pozornici tragedije ljudskog roda koji su uspevali da s istim dubokim poverenjem sasvim lako odvrćaju zemljake – previše prostosrdačne za uzvišene ciljeve priče s pozornice, previše nestrpljive za težak napor prosejavanja njihove zbunjenosti – od plemenitosti i pravde neprijatelja. Toj vrsti pripadala je Devica iz Orleana. Rimljani su bili previše privrženi idealu sopstvene veličine da bi posle jednog ili dva naraštaja tek

tako poklekli pred slavom Hanibala. Mitridat je – kao još sumnjivija ličnost – ipak, pukom magijom istrajanja u sopstvenoj nenadmašnoj zlobi, uspeo da dobi je od Rimljana jedinu počast koja mu je ikada ukazana na ovom svetu. A i mi, Englezi, uvek smo ukazivali dužno poštovanje tvrdoglavom neprijatelju. Nepokolebljivo raditi na propasti Engleske; izraziti, rečju i delom – *Delenda est Anglia Victrix!*⁴ – tom paklenom cilju postojano stremiti, neke narode je, poput večne plate, privukao na stranu naše časti, našeg narodnog blaga. Više od nasledne obaveze služenja Engleskoj ponekad se pokazalo kao najluđa mržnja prema Engleskoj. Hajder Ali,⁵ čak i njegov daleko gori sin Tipu,⁶ kao i Napoleon, okoristili su se ovom našom naravi kako bi preuveličali važnost strahovitog neprijateljstva. Nijedan od ovih ljudi nikad nije bio sposoban, ni u jednom jedinom slučaju, da pohvali neprijatelja – [šta na *to* kažeš, čitaoče?] – a ipak, u *njihovo* ime pristajemo da zaboravimo ne samo na njihova zlodela nego (što je još gore) na njihovu groznu netrpeljivost i egoizam; jer, rodoljublje to svakako nije. Imena Sofrena⁷ i još pola tuceta francuskih pomorskih heroja, upravo zbog svih nevolja koje

⁴ *Pobednička Engleska mora biti uništena!* Ovde prepoznajemo rečenicu Katona Starijeg, koji je pri svakom glasanju u Senatu, ne obazirući se na temu o kojoj se raspravlja, govorio: „Kartagina mora biti uništena!“

⁵ Hajdar Ali (1722–1782), stvarni vladar Kraljevine Maisur u jugozapadnoj Indiji.

⁶ Sultan Fateh Ali Tipu (1750–1799), poznat i kao Tigar iz Maisura, zavladao posle očeve smrti 1782.

⁷ Pjer Andre de Sofren de Sen Trope (1729–1788), francuski admiral iz Provanse, proćuo se po uspesima u Indijskom okeanu, gde se uspešno suprotstavljao britanskoj dominaciji na moru.

su nam priredili [a bile su, zaista, majstorske], u Engleskoj se s pravom poštuju. Isto tako, Devica iz Orleana, nepobedivi neprijatelj Engleske, bila je predodređena da ostane u najdubljoj uspomeni duboko pravednih Engleza.

Jovanka, kako u Engleskoj treba da je nazivamo, prema sopstvenoj tvrdnji, Žana (ili, kako gospodin Mišle kaže, Žan⁸ od Arka, rođena je u Domremiju, selu kraj močvara Lorene i Šampanja, feudu iznad grada Vokulera. Prozvao sam je Lorenjanka, ne prosto zbog toga što je reč pitkija, nego zato što Šampanj, nas Engleze, mnogo neprijatnije podseća na ono što za *nas* znače vina iz mašte, koja je, *Lapisel*, bez sumnje, okusila još manje od nas Engleza; nas, Engleza, zbog toga što šampanjac iz Londona uglavnom uspeva u Devonširu; *Lapisel*, zbog toga što šampanjac iz Šampanje nikad, ni u kakvoj prilici, nije potekao na izvoru u Domremiju, s

⁸ Gospodin Mišle kaže da je u to doba bilo nečeg mističnog u davanju detetu imena Žan; iz toga sledi tajna pohvala detetu, ako ne baš posveta svetog Jovana Jevandeliste, ljubljenog učenika, apostola ljubavi i zagonetnih vizija. Međutim, u stvari, budući da je ime bilo više nego uobičajeno, nekoliko ljudi zapaziće misteriju kada se *dečaku* daje ime Džek, premda je daleko misterioznije kada devojčici daju ime Džek. Možda u Francuskoj nije takav slučaj, gde se očuvao sjajan običaj da se dečaku daje majčino ime – pre čega stoji i ojačava ga muško ime, na primer *Šarl An*, *Viktor Viktoar*. U slučaju da je uspomena na majku neobično draga sinu, ta glasovna uspomena na nju, uvijena u prsten njegovog imena, doprinosi nežnosti zavetne relikvije, to jest prizvuka onostranog. Pretpostavljam da, stoga, *Lapisela* mora da je imala kršteno ime Žana Žan; ovo drugo verovatno nije u vezi sa tako uzvišenom figurom kao što je sveti Jovan, nego jednostavno s nekim rođakom. – *Autor*.

koga je ona isključivo pila. Gospodin Mišle smatra je *Šampanjkom*, i to ni iz kakvog boljeg razloga od onog da je „ličila na svog oca“, koji je, slučaj je tako hteo, bio *Šampanjac*. Uveren sam da ona *nije*: jer njen otac bio je nepristojan storkelja, i pomoći ću čitaocu da ga zamrzi. Međutim (kaže gospodin Mišle razmatrajući slučaj fiziološki), „nije imala ni trunke od jetkosti jednog Lorenjanina“; ne, izgleda da je imala samo „blagost jednog stanovnika Šampanje, njena jednostavnost isprepletala se s osećajnošću i oštrinom koju vidite u Žoanvilu“. Sve je to nosila u sebi; i bila je vredna na hiljade Žoanvila, čak i princa istog imena ili otmenog vremešnog krstaša. Međutim, ipak, premda mi je Jovanka draga, ne mogu potpuno da zažmurim pred lorenskim elementom u „jetkosti“ njene prirode. Ne; dakle, zaista, ona mora da je imala makar senku *tog* elementa, premda sasvim ovlaš razvijenu – tek *soupçon*,⁹ kako se francuski kuvari izražavaju kad govore o kajenskom biberu – kad je doprinela da toliki naši, engleski vratovi budu prerezani. Ali, zar je mogla drugačije? Ne, uvek sam to govorio; pa ipak nikad niste videli da čovek ubije makar i pastrmku sa savršeno „šampanjskim“ izrazom lica „blagosti i jednostavnosti“ jer često, nema sumnje, to obavi uz svu „oštrinu“. Svaki vaš kuvar i mesar ima taj *lorenski* izraz lica.

Ove rasprave, međutim, previše polažu na otmenost. Domremi se nalazio u pograničnoj oblasti; i, kao i druge pogranične oblasti, predstavljao je *mešavinu* rasa kao kakav *cis* i *trans*.¹⁰ Reka je (to je tačno) obrazovala graničnu liniju, baš u toj oblasti – reka Meza; i *ona*

⁹ Trag, nagoveštaj (fr.).

¹⁰ U hemiji *cis-trans* predstavlja oblik izomera koji opisuje funkcionalne grupe unutar molekula.

„Engleska poštanska kočija“

To da prava knjiga diktira raspoloženje i godišnje doba u koje će se čitati, svakako je onoliko prostodušna tvrdnja koliko i ona da senf traži da se jede s govedinom. Jedini razlog da se izvuče ovako otrcana fraza jeste to što ima izvesnih slučajeva u kojima je pronalazimo donekle izmenjenu ili ulepšanu, a onda je već moguće da predstavlja polazište za izvesna razmišljanja koja idu u potpuno različitim pravcima.

Dela Tomasa de Kvinsija, na primer, ako napravimo izbor od onog teškog niza koji obuhvata *Autobiografiju*, *Pesnike s jezera* i *Englesku poštansku kočiju*, poseduju osobinu da prilično snažno, svakom pojedinačnom čitaocu, ukažu na okolnosti koje ih najviše preporučuju. Iznesite nas na vrata, one kao da poručuju, čitajte nas u dokolici kad je vreme više nego nevažno, i priuštite štampanoj stranici tračak blagodarne sunčeve svetlosti. Tad ćemo dati sve od sebe. U hladnoj atmosferi kuće, svakako, dok sat odbija na kaminu, De Kvinsi je daleko od toga da traži ono najbolje za sebe; a u naše doba smatra se – a pod tim, naravno, imam u vidu mišljenja dvoje-troje starijih ljudi – da tekstovi De Kvinsija najviše pogoduju ukusu omladine. Ali ta presuda može da se tumači na više od jednog načina; a u sadašnjem trenutku, štivo koje je izgleda najsugestivnije jeste ono koje omladini ukazuje, ne

na godine, nego na generaciju. Ljudi koji su bili stari početkom devetnaestog veka uživali su u De Kvinsiju i učinili ga slavnim, zbog toga što im je ukus, što se tiče proze, kako to sad kažemo, bio „nezreo“ – to jest, značajno se razlikovao od našeg. Istina, čitati stranicu iz De Kvinsija, naporedo sa stranicom iz Voltera Patera ili Stivenso- na jeste kao da se iz korpe za papir izvuče nekakva ishitrena, bujna skica koju bi bilo koji od ovih pisaca mogao da izvede kako bi se otarasio ekstaze pre nego što ozbiljno prione na posao. Gotovo da smo u stanju da na odštampanoj stranici vidimo potez koji se provlači ne samo kroz redove i epitete, nego kroz cele pasuse; svaka rečenica, nema sumnje, bila bi potkresana i pročešljana, a arhitektura cele stvari bila bi iznova postavljena i utvrđena. Prilično je lako primetiti da je sve ovo pogođeno na stranici pred vama; ali činjenica da nije lako čitati bilo kakav dodatak tome, ukazuje da je, najzad, stariji pisac imao mnogo toga svog da kaže, premda danas, možda, možemo da ga podučimo kako to bolje da kaže. Ili zar njegova govorna mana nije proistekla iz razloga isuviše duboko ukorenjenih i isuviše blisko povezanih s njegovim osobinama, da bi ga Stiven- son podučavao lepom ponašanj- u i svojoj umetnosti pisanja?

De Kvinsijeva glavna mana, u najmanju ruku je ona koja u određenim okolnostima postaje njegova glavna odlika. On je patio od dara da sve stvari vidi za „jedan broj“ veće, kao i od otelovljenja svoje vizije rečima, koje su takođe za „jedan broj“ veće, sve dok se uistinu ne primene, na svu sreću, kao što je često slučaj, na osećanja koja ne mogu da se preuveličaju. Ali kad ga priroda nara- cije primora da izloži izvesne obične činjenice, one postaju divovski smešne, poput čizama u ogledalu koje izdu- žuje; kad se smeje, vi vidite preistorijsko čudovište na zadnjim nogama. I to je jedna od slabosti ovog pričljivog duha, osetljiva tačka u njegovoj sjajnoj opremi, pored ko-

je ne može da prođe aluzija ili tvrdnja da je dalje izlaganje moguće a da se ne dotakne suština priče i pristupi, detaljno, uklanjanju neprimetnog šljunka sa čitaočevog puta. Tako slučajno pominjanje „guvernante moje sestre Meri“ zahteva tri četvrtine stranice malog formata, da bi se stvar razjasnila, zbog toga što je ona, na nesreću, bila nećaka Džona Veslija, a De Kvinsi je imao sopstvena gledišta o povezanosti Veslijevih i Veleslijevih i evoluciji porodičnih imena uopšte, a ovo je, zahvaljujući njemu, isto tako dobro mesto kao i ono na kojem ih razjašnjava. Različiti čitaoci mogu da imaju različite standarde o moralu, u smislu vernog čitanja napomena, ali i onaj najslobodniji teško da može a da ne oseti neprijatno probadanje kod potpunog zanemarivanja zvezdice. Ali ima smisla biti neosetljiv prilikom čitanja De Kvinsija ili usred neke rečenice ispunjene jurnjavom, poput ove iz *Engleske poštanske kočije*: „Ognjena strela izgleda da je odapeta, i od tog trena sudbina joj je da, gotovo bez prekida, putuje na zapad tri stotine milja“ – iznenada vas zaustavlja potreba da dobro razmislite kakvo bi bilo dejstvo ovakvog iskaza na um bezumnog Amerikanca. A ista navika da se pruža precizna i nepotrebna informacija, uvlači se u tekst i neutrališe sav njegov sjaj; kao kad, u elokventnom pasusu o osećanjima mladog čoveka i žene u čezama, kad ugledaju kočiju Kraljevske pošte kako grmi prema njima, on iznosi da ako muškarca nema, devojci „ostaje da u jednom prebrzom odlasku na nebo – bez trunke vremena da se pomoli – kroz nepunih sedamdeset sekundi ode Bogu na istinu.“

Međutim, ako se njegov duh tako bolno zgrčio usled dejstva izvesnih stranih supstanci na njega, prilike u kojima se nalazi, obično mu dopuštaju da proširi svoj prirodno veličanstven opseg. Zaista, De Kvinsijevi tekstovi, u najboljem slučaju, imaju dejstvo zvučnih prstenova koji prodiru jedan u drugi i proširuju se i proširuju sve dok

mozak jedva još nekako može da se dovoljno proširi za to da oseti poslednje udaljene vibracije, koje nestaju na rubu svega onog gde se reči pretapaju u tišinu. Slika koja se najlakše utiskuje u njegov tekst jeste slika orgulja koje tutnje ogromnim i zamršenim prostorima katedrale, jer tu je očigledna veza između De Kvinsijevog korišćenja jezika i muzičarevog korišćenja zvuka; a zvuci koji opčinjavaju uglavnom su oni koji nagoveštavaju ogromna, nejasno osvetljena prostranstva, svečana i zagonetna, poput onih starih katedrala u kojima orgulje govore prikladnim glasom. Ti divni prizori i neobična osećanja stvorili su talase zvuka u njegovom mozgu pre nego što su bili uobličeni u artikulisane reči, i na taj način su nagovestili reči koje reprodukuju zvuk, kao što je verovatno i sa smislom, između ostalog, usled česte i osobene upotrebe reči „orkestar.“ Tako, u njegovom uvetu: „More, vazduh, svetlost imaju ulogu orkestra u ovoj sveopštoj uspavanci.“ Njegove omiljene slike su one koje spajaju dve ideje o zvuku i beskonačnom prostoru; kao kad stoji pored mrtvog tela svoje sestre i čuje „dostojanstveni vetar koji je možda čistio polja smrti hiljadama vekova“ i „svod kao da se otvorio na vrhu divnog plavog neba – strela koja zauvek seže uvis.“

Njegov duh kao da je nekako prirodno pohodio predele oblaka i slave; a njegov glas, s velikih visina, spuštao se na nas, odjekujući strašnom grmljavinom. Ovakvi ogledi često moraju da propadnu; a epoha veće svesnosti oklevaće da rizikuje; jer čovek koji traži zvezde na dnevnoj svetlosti i saplete se o kofu, doživljava se, s pravom ili ne, kao predmet podsmeha. Ipak, blagorodni čitalac, dok čita u raskoši nekog zaklonjenog vrta, gde između žive ograde puca pogled na prostranu dolinu uronjenu u okean vazduha, uvideće da stranica iz De Kvinsija nije običan list jednostavnih znakova, nego deo svečane povorke.

I ona će kroz vazduh nastaviti put neba i, kao što reči umeju, oplemeniti ga uzvišenijim značenjem.

Virdžinija Vulf

[*Gardijan*,
29. avgust, 1906]

SADRŽAJ

Jovanka Orleanka	7
Engleska poštanska kočija ili Slava kretanja	54
Vizija iznenadne smrti	90
Virdžinija Vulf: „Engleska poštanska kočija“	125